

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Lassila, Matti; Rajahonka, Matti; Tuikka, Sini

Title: Avoin kulttuuriperintö OpenGLAM

Year: 2014

Version:

Please cite the original version:

Lassila, M., Rajahonka, M., Tuikka, S. (2014) Avoin kulttuuriperintö OpenGLAM.
Tietue : Jyväskylän yliopiston kirjaston lehti, nro 1/2014.

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Avoim kulttuuriperintö OpenGLAM

3.3.2014 Tekijä [Jyväskylän yliopiston kirjasto](#)

Felix Nadar in Gondola of a Balloon. Nadar (Gaspard-Félix Tournachon) [French, 1820 - 1910], about 1863.

Digital image courtesy of the Getty's Open Content Program.

Jyväskylässä viime vuoden marraskuussa järjestetty Open knowledge roadshow Jyväskylä -tapahtuma oli osa [Open Knowledge Finlandin](#) järjestämää Avoimen tiedon kuntakiertuetta. Tapahtuma koostui kuudesta rinnakkaisesta aamuseminaarista sekä iltapäivän päätapahtumasta Lutakon Dynamossa. Aamulla osallistuimme Suomen käsityön museolla järjestettyyn Avoim kulttuuriperintö / Open Glam -tapaamiseen. Sen muut osallistujat tulivat pääosin Jyväskylän kirjastoista, museoista ja arkistoista. Tapaamisessa meille kerrottiin avoimen kulttuuriperinnön -hankkeiden tavoitteista, ja esiteltiin olemassa olevia palveluja. Lopuksi keskustelimme, miten avoimen tiedon periaatteita voisi edistää.

Esteitä avoimelle tiedolle

[OpenGLAM](#) (Galleries, Libraries, Archives, Museums) on Open Knowledge Foundationin koordinoima hanke, joka pyrkii edistämään kulttuuriaineistojen ja kulttuuridatan jakamista [avoimen tiedon periaatteiden mukaisesti](#). Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että aineistoa on mahdollista ja luvallista muokata, käyttää edelleen sekä hyödyntää kaupallisesti. Avoimuus liitetään myös laajamittaisemmin demokraattisuuteen ja läpinäkyvyyteen. [Suomen Avoim GLAM verkostolla](#) on mm. oma Facebook-ryhmä ja [blogi](#).

Kulttuuriaineistojen avoimuuden esteenä on usein tekijänoikeuslaki. Esimerkkinä tekijäoikeuslain aiheuttamista rajoituksista käy BBC:n ylläpitämä [Your Paintings -sivusto](#), jota esiteltiin OPENGLAM-tapaamisessa. Sivustolla on valokuvia brittiläisissä kokoelmissa olevista taideteoksista, joista sivuston

käyttäjät voivat muodostaa omia kokoelmia. Käyttäjät voivat myös kuvailla teoksia liittämällä niihin tageja.

Kuvien jatkokäyttö on kuitenkin hyvin rajoitettua. Kuvatiedostot ovat matalaresoluutioisia, ja niissä on digitaalinen vesileima, jolla niiden käyttöä voidaan valvoa. Tämä johtuu siitä, että kuvien käyttöä rajoittaa tekijänoikeuslaki ja lait joita Suomessa kutsutaan tekijänoikeuden lähioikeuksiksi. Jos taideteoksen tehnyt taiteilija on elossa, tai hänen kuolemastaan on alle 70 vuotta, jollain taholla, usein taiteilijalla itsellään tai perikunnalla, on tekijänoikeudet myös teoksesta otettuihin valokuviin. Tämän lisäksi oikeudet valokuviin on myös valokuvan omistajalla, kuten museolla tai gallerialla.

Your Paintings -sivusto ei siis noudata OpenGLAM periaatteita, vaikka se osin voisi olla mahdollista. Kuvat, joiden esittämiin teoksiin tekijänoikeus ei enää kohdistu, voitaisiin jakaa myös avoimen tiedon periaatteiden mukaisesti. Teosten omistajat eivät ole kuitenkaan tähän halunneet ryhtyä. Yhdessä muutaman taidemuseolaisen kanssa pohdimme syitä tähän. Ehkäpä galleriat ja museot haluavat pitää mahdollisuuden teosten kaupalliseen hyödyntämiseen itsellään. Jos tarkastelee eurooppalaisia kulttuuriaineistoarkistoja yhteen keräävää [Europeana-portaalia](#), huomaa että organisaatiot ovat päätyneet kuviensa suhteen usein melko rajoitaviin [Creative Commons -lisensseihin](#). Useimmiten kuvien kaupallinen käyttö ja muokkaaminen on kiellettyä. Tämä siis, jos käyttöoikeuskysymykset on ylipäättään muistettu ottaa huomioon.

Avoimuus rikastuttaa tietoa

Your Paintings -sivusto on hyvä esimerkki sellaisesta kulttuuriaineistojen jatkokäytöstä, johon OpenGLAM avoimuutta edistämällä pyrkii. Se yhdistää tietoa ja aineistoja useasta lähteestä, ja antaa myös mahdollisuuden rikastaa tietoa tagien ja kokoelmiin lajittelun avulla. Huomio on kokoelmissa, ei organisaatioissa niiden takana. Sivuston kehittäminen on silti vaatinut taustalleen ison tekijän: BBC on onnistunut sopimaan kuvien käytöstä tekijänoikeuksien omistajien sekä gallerioiden ja museoiden kanssa. OpenGLAMin yhtenä tavoitteena on, että tämän kaltaisia palveluita pääsisivät kehittämään kaikki, jotka haluavat. Siis myös tahot, joilla ei ole resursseja ja vaikutusvaltaa selvittää kaikki ne tarvittavat luvat, joita nykyisten mahdollisesti useiden oikeuksien alaisten aineistojen käyttö vaatii.

KUVA: Teppo Palho/Suomen valokuvataiteen museo/Alma Media/Uuden Suomen kokoelma

Esimerkki muistiorganisaatiosta, joka ottaa huomioon OpenGLAMin suositukset on Alankomaiden kansallismuseo [Rijksmuseum](#). Kuvat teoksista, joihin tekijänoikeus ei enää ulotu, ovat public domainia, eli niiden käyttö on hyvin vapaata. Kuvilla ovat myös melko korkea resoluutio, joten niillä on suurempi jatkokäyttöpotentiaali. Kuvien lisäksi myös teoksiin liittyvä [metadata on saatavilla](#). Vielä paremmin avoimuuden periaatteet toteutuisivat, jos kuvien ja metadatan lataaminen ei vaatisi rekisteröitymistä sivustoon. Sivusto tarjoaa myös mahdollisuuden luoda omia kokoelmia, joihin voi lisätä mukaan myös tekijänoikeuksien alaisia teoksia. Niin ikään suuri taidesäätiö [Getty Trust on antanut kuvia teoksistaan avoimeen käyttöön](#).

Täällä Suomessa Valtion taidemuseon Kuvataiteen keskusarkisto on asettanut avoimeen käyttöön [Daniel Nyblin taideteoksista ottamia valokuvia](#) ja niihin liittyvän metadatan. Nyblinin kokoelman kuvien muokkaaminen ja kaupallinen jatkokäyttö ovat sallittua. Viimeisimpänä mukaan on lähtenyt Suomen valokuvataiteen museo [Kuvia kaikille -sivustollaan](#). Se on tosin valinnut Creative Commons -lisenssin, joka kieltää kuvien kaupallisen käytön.

Suomessa kirjastot ovat olleet edelläkävijöitä kulttuuritiedon avaamisessa. Toistaiseksi kirjastot ovat päässeet kuitenkin avaamaan lähinnä kokoelmien kuvailutietoja. Tämä johtuu siitä, että pääosa kirjastojen kokoelmista on tekijänoikeuksien alaisia. Lisäksi kirjastot joutuvat yleensä etsimään suuriin digitointiprojekteihin ylimääräistä rahoitusta. Museoissa taas teosten kuvaaminen on ollut osa normaalia luettelointityötä. Kuvailutietoja ovat [julkaisseet](#) esimerkiksi Helmet-kirjastot, Turun Vaski-kirjastot ja Ylen tietopalvelu. Kuvailutietojen ja tekijänoikeusvapaiden aineistojen lisäksi kirjastot voisivat avata myös aineistojen sijainti- ja käyttötietoja.

Matti Rajahonka, Sini Tuikka ja Matti Lassila